

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 8.

V Ljubljani 1. avgusta 1881.

Leto XI.

Sirota.

„Čujte ata! čujte mama!
Kam otrok se čem podat' ?
Sem na svetu reva sama —
Vsmili se me Bogec zlat!“

Tak sirota tam žaluje
In se dčati kam ne vé;
Na gomilah omaguje,
Kjer roditelji leže.

In glej! po enakem poti
Pride mož po grobih vprók;
Milo stopi zdaj k siroti,
Ker je slišal njeni včk.

„Pod neusmiljeno gomilo“ —
Pravi k njej — „je grôb globòk;
Bog le sliši vpitje milo —
Vslísal ga je, ljub' otrok.“

„Na vrt božji me je gnalo,
Tukaj moja hči leži;
Tu jo je sreč iskalo,
Ker domá tolažbe ni.“

In — previdnost božja svéta!
Ko tolažbe ni nikjer —
Najdeva si — ti očeta,
Jaz, sirota, v tebi hčer!“

Emanuel Tomšič.

Zrno do zrna — pogača.

I.

Pri Pilovei imajo pšenične žnjice. Na njivi pod cerkvijo žánjejo. Po-
létinsko solnce vroče pripéka z neba, ki je le tu in tam malo premré-
njeno od tenke meglice. Razpaljen zrak miga nad porujavelim žitom in
lahak vetrič pripogne sim ter tja prav na lašno rése po klasovji. Pôt lije

gibičnim žnjicam po obrazu. Srpi se naglo krhajo ob osuhlh steblih in ōsla pogostoma poje. Vendar gre delo naglo izpod rok; požetega in povezanega žita je vedno več za žnjicami. Sredi njive je napravljena iz snopovja piramida: pasine stojé na tleh in glavine se stikajo na vrhu takó, da je med snopovjem senénat prostor. Tu je vré, odet z zelenim plevelom, a vendar se je voda v njem užé močno ogrela. Poleg vréa se hladita deček in deklica. Skozi snopje prodirajo posamezni solnčni žarki igrajoč se mladčema po zornih licih. Mižita od vročine in spanékata rahlo. Tu zašumi strnišče. Deček privzdigne glavo in zagleda hišnega gospodarja, držečega v roci pobran klas. — Bila sta otročiča kočarska in živela sta pri materi, ker jima je oče rano umrl. Mati je stanovala v koči, katero je imela v najému; najemnine sicer ni plačevala, a morala je zato gospodarjevim pomagati pri delu na polji. — „Kaj lenarita in maneta žito; le na solnce in pobirajta klasovje raztreseno po polji. Potem ga lepo posušita in omlatita, pa dobodeta sémena za jesen.“ Takó govori gospodar resno in izpodbujevalno. Tinče se naglo ozrè najprej na gospodarja, potem na sestrico. V hipu sta oba po konci ter jameta pobirati klasovje. Solnce še pripeka; tudi veter popihava močnejše ter prinaša s seboj hlad. Otroka tekata sim ter tjá po polji; pazljivo gledajoč na tla pripogibata se in zbirata klasje v roci. Vsaj srp pri urnem delu preseka marsikatero steblo previsoko, da odleti v stran in obleži med strniščem. Kadar zbereta precej klasja, povežeta ga z bilko v snopičke ter jih neseta k materi, priletnej ženici, ki se pa vendar še pridno kriví pri žetvi, da snopičkom odseče predolgo steblovje.

Pod večer pridejo možaki z vozovi na polje. Znašajo snopje in ga nakladajo. Pri tem opravilu pade zopet marsikateri klas iz snopja in naša delavca vse pobereta. Takó gre dan za dnem, dokler je kaj žeti in neutrudna nabiralca precej nabereta.

Snopiče sušita na polici, ki je bila koči pribita na steno. Zvečer jih spravita pod streho, a zjutraj jih deneta sušit. Na žarkem solnci se žito hitro posuši in zrnje utrdi. Nu, Tinče ne pusti žita omlatiti, rekoč: „Kadar bodo mlatili pri gospodarjevih, tistikrat bodeva tudi midva.“

Necega jutra se Tinče užé na vse zgodaj prebudi. Ní li čul pok! pok! iz gospodarjevega skednja? Vstane iz postelje, odprè okence in prislušava. Nič ni slišati; ravno so prenehali mlatiti. Ko nasadé, udarijo z nova. Razveselivši se, prileti k spečej sestrici, lasé jej gládi in jo budi.

Od same náglíce in veselja pozabita malo ne na molitev. Le prekrížata se in priporočita se angelju váruhu. Potem pometeta izbo, pogrnetá rjuho na tlak in namečeta na njo snopičev. Tedaj bi se imela pričeti njuna mlatva. Ali s čim mlatiti? Tinčetu kmalu pade prava misel v glavo. Skozi vežna vrata zletí po bliskovo pred gospodarjev pod, kjer išče ubitih cepcev. Sreča mu je ugodna; hitro najde par cepcev, ki so se bili pri prvem nasádu ubili mlatičem.

Med mlatvijo je Tinče dostikrat opominjal sestro, naj udarja pravilno, da se bo njuno pokanje malo ubiralo. Preobrnetá nasád ter potipata klasje, je li užé prazno, in ko se prepričata o tem, pretresavata v rokah slamo, da ne ostane kaj zrnja v njej. Potem razpihavata pleve raz žitni kup, mešaje ga z rokami. Marjetica — takó je bilo sestri imé — preresetá žito na ma-

terino rešeto in ga obravná. Očiščeno zrnje, lepo rumeneče v jutranjih žarkih solnea, spravita v vrečice ter jih trdo zavežeta z vožo. V skrinji se je hranilo potem seme do jeseni.

II.

Jedva giblje človek, pa mu užé pravijo: pojdi in delaj! Naš Tinče ni še prestopil sedmega leta; a moral je užé iti v službo. Jesenovec je prišel ponj, ker mu je pastir ušel; koz mu pač ni kazalo puščati samih na paši. Z materjo se je pogodil za Tinčetov zaslužek. In tako je bilo treba na Male Gospojnice dan mlademu dečku navezati culico. Dvoje platnenih sraje in jedne hlače so bile notri. Breme v roci je bilo lahko, a srce težko. Solzé so mu se silile v okó, da-si ga je mati tolažila, s čimur ga je mogla. Pravila mu je, da služi nove hlače, nov klobuk itd., da pride o božiči v góstje, da se lahko oglási domá, kadar pride v nedeljo popóldne h krščanskemu nauku. A vendar se ni razveselilo njegovo srce. Od žalosti je pozabil na igráče ter na vse, in skoraj bi ne bil dal ljubljenej sestri roke v slovo, da mu ni mati velela.

Rosa se na solnci posuši, če je tudi velika. Tudi solza v očesu usahne in gorjé izgine. Tinče se je v kratkem privadil svojemu poslu in šegam, ki so bile navadne pri Jesenovecu. Dolgčas mu je res bilo večkrat in posebno z večera, kadar mu je bilo treba iskati koz in jih ni mogel najti hitro, zjokal bi se bil skoraj od same nejevolje in žalosti. Radi bi mesto njega vračali objéstne koze z vrtoglavih pečin ali iz gostega gozda, kadar se napravijo za gobami, in še kako drugo dobroto bi mu radi storili, ali mi tega ne utegnemo in mlademu človeku je dobro, če kaj prestane, da pozneje možak umno ravná in pridno dela ter se starec s čim pohvaliti more.

Božič je prišel. Tinče koraka iz cerkve po škipajočej gázi. Kar ga nekdo od zadaj potiplje. Ožrè se in glej — sestra stoji pred njim.

„Malo da se te nisem ustrašil,“ reče Tinče, „kaj mi boš povedala?“

Déklica se nasmeje ter reče: „Na góstje pridi jutri popóldne. Mati so naročili, da gotovo pridi!“

Še precej časa sta stala na gázi in govorila. Še le ko bratec opazi, kako Marjetici od mraza klepečejo zobjé, zapnè si trdneje suknjo in se posloví od sestre.

Druzega dné popóldne gazi Tinče na celo sneg proti domačej koči. Sicer bi lahko po gázi šel domóv, a nalašč gre po bližnjici, češ, bodem prej domá. Na palici črez ramo nese zveženj. Dvoje potie, ki ju je od gospodinje dobil za božič, pogledava iz rute vèn v rezki mraz in v sipični sneg, po katerem bleští solnce pomikajoče se proti zatonu. Zraven potie ima v ruti še nekaj soriščenega kruha, ki si ga je med letom pritrgal, na peči posušil in shranil. Rumena potičina skorja bi ga kmalu premotila, da bi si je odlomil kos. Ali neče! Célo mora prinesiti domóv. In nekako vesel je in ponosen. In zakaj bi ne bil? Saj se dómu bliža, k svojej materi. Da-si je Jesenovčev dom jedva poldrugo uro od Tinčetovega zavičaja, poskusil je vendar užé, kaj se pravi jesti ptuj kruj, ako tudi zaslužen, kaj se pravi ubogati na prvo besedo in v dežji in v mrazu biti pod milim nebom. Zdaj pa se vrača zopet domóv, kjer je preživel najlepše dni svojih otročjih let. Res bo treba kmalu

slovo vzeti; pa če človek še prišel ni, čemu bo užé na odhod mislil? In nove hlače! Prav radosten jih je in ponosen na nje. Sicer so skrojéne precej ohlatno in gubančijo se. Pa kaj to? Lepših ni še videl pri nobenem svojem tovarišu. Pa sam jih je zaslužil in to je nekaj. Čut samostojnosti se mu vzbuja v teh trenutkih in v ponosnem srci se mu snuje misel, kako bo pomagal materi, kadar jej onemorejo roké. S tacimi mislimi v srci stopa dalje. Najpred zagleda dimnik, moléč iz slamnate strehe, in kolobarčke dimú, vzdigajoče se v čisto zračje. Prestopi črez plot, še nekaj korakov, vežne duri zaškripljejo in — domá je.

III.

Tinče je jedra podal materi roko, pa je bil užé v sobi. Tu sta s sestro tekala od police do police, pretipala in prevonjala sta vse. Tinče poprej po mišljenji užé na pol mladenič, bil je zdaj pod domačo streho zopet ves nekdanji igračnik. Marjetica mu je razkazovala vse, kar je vedela in znala. V miznem predalčku je imela vretena, na katera je sama napredla preje. Za durmi je stal njen kolovrat, in ko bi ne bil velik praznik, vsedla bi se takój zanj in ga malo zagonila, da bi videl brat, kako urno zna presti. V skrinjico na klopi je spravljala bukvice, na katere se je učila čitati. Podarili so jej bukvice gospod župnik, ki so po zimi iz gole ljubezni do napredka poučevali otroke v čitanji in pisanji.

Ker le preveč šarita in ropočeta, stopijo mati v sobo in pokarajo Marjetico, rekoč: „Pusti Tinčeta, da se malo odpočije. Pomisli, on je daleč prišel, a ti vedno doma tičiš.“ To rekši obrnejo se k Tinčetu ter mu rekó: „Ti si užé gotovó gladen; le malo potrpi, kmalu bode jed na mizi.“

Stara ura na steni ni premaknila za prst svojega kazala naprej, da so mati užé prinesli jed na mizo. Tine je jedel sláстно; v prvej radosti je pozabil na jed, a vzešši žlico v roke, spomnil se je praznega želodca.

Naposled prinesó mati zelenkasto kozico, pregrneno z belo platenino. Kaj pač tiči tam notri?

„Ugani,“ pravi sestra in lepe, velike oči se jej svetijo od veselja.

„I kaj, malo postanega zelja,“ odgovori Tinče za šalo.

„Ni res, še dvakrat smeš ugibati.“

„Mórda mlečna kaša, moja paša.“

„Tudi ne. Še jedno reci!“

Tinče pomisli in zmigne z ramama. Nato reče: „Ker tako skrivate, najbrže je kos pečenega lesjaka. Saj ga je tudi óno leto naš strije ujel in ga nam prinesel pokušat; pa jaz nisem maral zanj.“

Sestra se na glas zasméje, a mati potegnejo beli prtíč raz kozico. Bela pogača se pokaže z listkom na vrhu. Tine hlastno seže po njem ter čita:

Dragi mi brat!

Znam, da še pametiš, kako sva predlanskim nabirala rumeno klasje po polji, kako sva žito omlatila in seme spravila. Ko so jeseni gospodarjevi sejali ozimino, poprosila sem hišnega očeta, da je dovolil najino žito posejati na svoje polje. Obciljala sem óni košček; vzpomladi sem ga pridno oplévala in jeseni sve z materjo poželi visoko in bogato žito. Zrnja je bilo nad mernik.

Nekaj so mati dali v malin za božič, a drugo še hranive. Ko sve óni dan kruh pekli, povedali so mi mati, da še niso mesili beljaka, kar so pod to streho. Kaj ne, da je resničen prigovor, ki pravi: „Zrno do zrna — pogača.“

Mati je bila presrečna v krogu svojih otročičev. Zdaj je zrla z blestčim očesom na Marjetico, svojo pridno, razumno in ljubečo hčer, potem zopet na Tinčeta, razločno čitajočega sestrino pismo. Na jaslice je pogledala v kot; videla je Marijo, klečečo pred jaslicami, kjer leži njeno dete. In materino srce se je napolnilo z veselim ponosom in iz njenih oči je hitel hvaležen pogled k priprostim podobam presrečnih nebeščanov.

Jos. Gradčian.

Dobri otroci.

„prosim hočem svoje matere, da ti dadó še drug kos za tvojo bolno mater.“ — „Nè, nè, jaz tega kruha nočem jésti; preveč lep je, in ravno tega nesem bolnej materi,“ odgovori deček in solzé mu zaigrajo v očesih. — „Ali nisi lačen?“ vpraša ga Milka. — „To je, da sem lačen,“ odgovori deček, „ali moja mati je bolna.“

Vse to so slišali Milkina mati, ki so stali Milki za hrbtom pri odprtem oknu. Takój pokličejo ubozega dečka v hišo in mu dadó cel hlebček kruha in velik kos mrzle pečenke, rekoč: „na, to vzemi in nesi bolnej materi, ter pridi zopet, kadar boš lačen; a zdaj le jej kruh, ki ti ga je dala moja dobra hči Milka. Deček je pojédel kruh z veliko slastjó, a pečenko je spravil, da jo nese materi domóv.

Otroci, kako se vam dopade Milka, in kako beraški deček, ki je takó zeló ljubil svojo bolno mater?

I. T.

Marijca in Anica.

ndu pri potoku je stala in neprestáno zrla v temno vodico, kako so se valčeki, drug preko drugega prekopicévaje se, drčili dalje. Nepremakljivo je stala ter ní oči obrnila niti na levo niti na desno. Mlada deklica je bila, izpolnivši komaj otroško dôbo. Držala se je lepó po konci, le glavica jej je bila upognena malo préd se, da bi morda kdo ne opazil njene žalosti.

Dà! žalostna je bila, ker zdaj in zdaj se jej je utrnila svitla solzica v bistrem očesi in se jej spustila po rudečih licih. Nemirno je moralo biti v njenem srei, nemirno v mladej glaviči, ker ní bilo videti, da bi se bila razveseljevala v lepoti narave. Livade in travniki so dèhteli polni krasnobojnih cvetic; na polji se je gibalo zlatorumeno žito in vsa narava je bila polna veselja, polna lepote.

In deklica?

Ne meneč se za vse to, še vedno je zrla v vodo, še vedno je nepremakljivo držala glavico préd se, še vedno so se jej utrinjale svitle solzice v bistrem očesu.

Gotovo bi se še bolj čudili, ako bi jo bili videli pred nekaj časom, ako bi opazovali njeno življenje do danes.

Ní je bilo veselejše deklice od graščakove Marijce. Ves božji dan je tekala brzonogej srni podobna po vrtu, pevajoč vesele pesence. Vsakdo jo je poznal kot živo, v mladostnem veselji se radujočo deklico. Vrh tega je bila tudi priljudna in prijazna z vsacim; kajti da-si je bivala v lepem gradu, oblečena bila v krasno gosposko obleko, da-si je bil njen oče najbogatejši in najučenejši v vsej okolici, vendar je vedno rada občevala s kmečkimi deklicami in vzlasti Kalánova Anica je bila mnogokrat pri njej. Skupaj ste se igrali, skupaj delali, skupaj radovali in vrhu tega je Marijca vedno z Anico delila svoje veselje. Oče ni imel nič proti temu, užé zaradi tega ne, ker je imel vedno mnogo opraviti in ni mogel biti toliko pri družini, kakor bi bil rad. Dopusčal je tedaj Anici, da se je igrala z njegovo hčerko, ker je Marijco ljubil in poznal Anico, da je dobra in pripravna deklica. Nič jima tedaj ni nasprotovalo, in vsled tega ste si bili Anica in Marijca najljubši prijateljici.

Ker smo se z Marijco ob kratkem seznanili, pogledjmo še kdo in kaj je bila njena družica — Anica?

Ako bi prišel kdaj v vas, kjer ste živeli naši znanki, gotovo bi konec vasi opazil leseno kočico. Nekoliko desák užé vseh črvójédih in trohljivih je bilo skupaj zbitih in čuda, da se bajtica ni užé davno na kup sesédla. Streha je bila tudi užé na pol podrtá in vsled tega je sredi jedine sobe stala ob deževnem vremenu vedno velika mlaka. Okna so bila zamašena s cunjami in s papirjem, a mesto vrat je služil velik plôh, ki se je po noči prislónil pred hišni vhod. To je bila hiša Kalanova — Aničin dom. Usmiljenja vredno je bilo res to dekletce, zapuščeno malo ne od vseh. Oče so jej umrli, ko je bila izpolnila peto leto; a matere niti poznala ní. Oče je bil tesar in je imel še precej dobrega zaslužka; prihranil si je bil toliko, da si je kupil

majhen posestvo s prijazno hišo v vasi. Tu je zagledala Anica luč sveta, a le kratko je bilo njeno bivanje v tej hiši. Oče so jeli bolehati in po dolgej bolezni so tudi umrli. Dolga očetova bolezen je pobrala vso imovino in Anica je morala ne imejoč sorodnikov, k sosedu, ki je bivala v bornej bajtici, katero smo užé poprej omenili. Ta sosedu je bila zelo hudobna, in vzela je Anico le zaradi tega k sebi, ker je znala, da jej je po prodanej očetovej hiši ostalo še nekoliko denarja; ko tega denarja ni bilo več, morala je Anica trdo delati, in še celó prosjáciti za neusmiljeno starko, ki jej je vedno pretíla, da jo zapodi takój od hiše, ako si ne boe sama kruha zaslužila. To je bilo britko za ubogo Anico. A vse bi bila še potrpehla, ako bi le stara sosedu bila lepše ž njo ravnala. Jestí jej ni dala skoro ničesar; a tepla in psovala jo je vsak dan. Kdor koli je videl Anico smilila se mu je, ker je bila zares sirota! Jedino njeno veselje je bilo, kadar se je s svojo prijateljico malo poigrala. Kadar koli je imela čas, tekla je v graščino ter jo ondu poiskala svojo prijateljico Marijco. Pozabila je na vso žalost in vse britkosti.

Takó ste živeli uboga Anica in njena prijateljica Marijca in kak razloček se nam pokaže danes!

Prej takó vesela, takó živa — in danes! ? —

Prej takó srečna, igrajóč se s svojo ljubljenco — in danes! ? — —

Še vedno stoji in zrè nemirna v drveče se valove. Čudne misli jej rojé po glavi. Spominja se prejšnega dne, z žalostjo se ga spominja, ker tega dué je izgubila veselje, izgubila je mir srcá.

Kakó to?

Bilo je popóludne. Marijca in Anica ste kakor po navadi sedeli pod senčnato lipo vsaka s svojim pletívom v roci prijazno se razgovarjajoč. V tem hipu se pripelje krasna kočija na dvorišče. Marijca hitro popusti delo ter teče gledat, kdo se je pripeljal. Bila je teta, ki je prišla z hčerjo obiskat svoje soródnike. To je bilo veselje v graščini. Objemanja in poljubovanja ni bilo konca ne kraja, ker teta, živeč v daljnem mestu ni mogla po večkrat priti v ta kraj. Vzlasti Marijca in Kátinka — takó je bilo imé sestričini — ste si meleti mnogo pripovedovati. Kátinka je bila ohola (ošabna) deklica in večkrat se je norčevala iz svoje soródnice, češ da je neumna in nevedna. V tacih pogovorih jo je vprašala: „Kdo pa je bilo óno cigansko dekletce, ki je pri tebi sedelo; ali te ni sram le govoriti s tacimi kmečkimi otroci?“ In Marijca je zatisnila oči, pogledala je v stran in prvič se je sramovala svoje uboge kmečke prijateljice; konec je bilo zdaj njenemu veselju, ker ves večer so jej po glavi rojile besede ohole Kátinke. V njenem srci se je porodila ošabnost in Marijca ni bila več ona dobra in vesela góspica. Druzega jutra je odšla tetka s svojo hčerjo in Marijca, ki je poprejšnega dne svojo sestrično še takó prístično bila poljubila, poslovila se je zdaj od nje kot ošabna hči imovitega graščaka. Otišla je na vrt in tu jo je čakala Anica. Tudi ta je bila vznemirjena, ker je takój spoznala, da je uboga beračica v priméri z bogato Marijco. Vse to je globoko čutila, videč, da je kakor pozabljena stala prejšni dan, ter je Marijca niti pogledati ni htela. In vsled tega je bridko jokala domá na slámnatej postelji. In vender je še danes prišla v graščino, ker Marijčino ravnanje se jej je opravičeno zdehlo, misleč si, kaj hoče siromak v družbi z bogatinom.

Nasproti ste si stali obe in molčali ste. Marijca naposled vendar izpregovori in reče osorno: „Izpred oči se mi poberi grda bajtarica ti, ter glédi, da se mi ne prikažeš več nikoli v graščino!“ To rekši, obrne se ter stopa ošabno dalje. Anica gleda nekaj časa za-njo in potok sôlz se jej vdere iz oči. Komaj da izreče še besede: „Marijca, izpremenila si se, a zapómni si, da napuh hodi pred padcem.“ Na to otide bridko jokajoč se...

Marijca je šla proti potoku in mislila je na besede Katinkine, pa tudi na besede Aničine. Njeno srce še ni bilo pokvarjeno, in ošabnost ni mogla tako hitro mehkočutja in dobrohotnosti iz njenega srca izruvat.

In kakor smo jo videli stati, stala je še vedno in še vedno je zrla v temno vodo in še vedno so jej kapljale svitle solzice iz očesa. To je storil hudoben jezik, pregual je mir iz njenega srca in je rodil črva, ki jo je grizel neprehoma.

Premišljevala je, v kako lepej slogi živi vse, kar je ustvarjenega v božjej naravi. Vse jej je govorilo: „Glej, ošabnosti je ni med nami; vse je ponižno in pohlevno, a ti si tako prevzetna proti svojej prijateljci?“ Od daleč pa je zagremelo in spómnela se je na Bogá, ki se je razsrdil nad njo. Pomislila je na smrt in spómnela se je prigovora: „Pred Bogom smo vsi jednaki“ in nova solza se jej vdere po rudečem licu. —

Boj je bil končan. Lice se jej zopet zjasni, zopet je bila vesela in zadovoljna. In čez nekaj časa je bogata graščakova hči prosila odpuščenja siroto Anico. Napuh je bil zmagan, oholost strta in vse je bilo zopet poravnano. In zopet ste tekali prijateljci po graščinskem vrtu, zopet ste si igrali, zopet radostni prepevali in vživali óni srečni mir, brez katerega ni sreče na tem svetu.

* * *

Graščak je to izvedel; povedala mu je Marijca. Vesel je bil dobrih otrok in vzel je Anico za svojo; skupaj jo je dal vzrediti z Marijco. Bili ste srečni, skupaj živeli v lepej složnosti in ljubezni.

Glejte otroci, kako dobro je, da človek zmaga napuh. Ne udajte se mu, temveč ljubite se med sabo, kakor vam to veluje zapoved božja, ki pravi: „Ljubite Boga čez vse, a svojega bližnjega zaradi Bogá kakor samega sebe.“ Vaš bližnji pa je vsak človek, bodi si bogat bodi si siromak.

Io. Krek.

—x—

Narodne povédke.

Nabral J. M-t-n.

II. *)

Zivel je blizu koroške meje kmet, ki je zemljišče imel veliko in prostorno. Hiša mu je uže malo ne razpadala, a nikakor nij védel, kakó bi jo popravil. Novcev nij bilo, a poljá prodati se mu je smílilo. Zgodí se, da je nekda j hodil po gôzdi in razmišljaj, kakó bi se dokôpal novcev. Kar prédenj stópi déček ter ga vpraša: „kaj ti je?“ Kmet mu čemérno od-

*) Poglédi v 5. št. letošnjega „Vrtca.“

govori: „čemú vprašaš? Tí mi ne pomoreš, ako ti i povém!“ Deček mu reče: „le povój! Morebiti vender pomorem.“ Kmet ga s prva ogleduje in ogleduje ter napósled mu pové, v kakej bédi je. Deček se oglási: „lehko ti pomorem, ako hočeš.“ Kmet se začudi in reče: „a kdo si tí?“ Malíč odgovori: „skrkliječ mi déjo; ali ne boj se! Ne storím ti žalega. Ako se hočeš meni zapisati, zdajci dobodeš, kar bi rad imel.“ Mož je bil tóli prestrašen, da nítj védel, kam bi se děl. No skrkliječ mu začne obétati: „še nocój ti postavimo vso novo hišo; a ne bode li gotova, kadar zjutraj tvoj petelin zapoje prvič, svoboden bodeš tí in duša tvoja.“ Mož dolgo premišlja, predno mu vender odgovori: „bodi si! Zgotovíte mi jo nocój do prvega júternjega kuropénja!“ Kadar je to izustil, mahoma izgine skrkliječ. Pokesál se je kmet potlej res, da je skrkliječ zapisan, a to ga je ob enem tolažilo, ker je upal, da hiše ne mogó zvršiti do prvega kuropénja. Pride mu na véčer v sôbo stara ženica ter ga stanú poprosi. Kmet reče, da je ne more nočiti, ker bode nocój mnogo déla ter ona bi zaradi tega ne zaspala. Ali žena se ne dá odpraviti, ako jej ne pové, kakšno delo bode. Napósled jej mož raztolmači vse od kraja do konca. Ženica mu odgovori: „jaz vender ostanem tukaj. Imate li kakšno kád? Ako jo imate, spravite jo semkaj v sobo ter jo vodé napolnite; a tudi prinesíte petelína. Jaz hočem narediti, da bode vse prav in dobro.“ Kmet jo posluša in stori, kakor mu je veléla.

Jedva se zmačí, a kmetovo hišo obsuje premnogo skrkliječev, malih, a zeló močnih ljudj. Mahoma začnó zidati vso novo hišo, katera je kakor iz tal rastla pod njih rokami. Kmet, videvši, kakó delajo, začnó biti v strahu, da bode zidanje gotovo pred kuropénjem; a žena se je smíjala. Kadar so skrkliječi posljepje uže jeli pokrivati, ona hitro pomoči petelína v kád z vodó, in ga spustí. Petelin skoči na gredí, kder se začne odtresati vode, povzdigne perotníci in zapoje na ves glas: krkulilí! Skrkliječi izgínó, kakor bi trenil. Vse je bilo dokončano, samó paža nijso vtegnili dodelati. Svoboden je bil kmet in duša njegova. Ženo je lepo zahvalil in obilo poplašal. A páža nij postaviti mogel potem nikoli nihče tej hiši, ki je še denes brez njega.

—x—

Nevkretni Luka.

Kosci urno kosé, a Luka zaostaja. „Kaj meniš ti,“ pravi prvi kosce obrnivši se k továrišu, brusečemu kosó, „da ta človek kar ne more z mesta? Vedno mane na jednom kraji; saj še nekaj giblje in maha, pa le ne grè.“

Tedaj se hlapec oglási in rogaje se, reče: „Zvonec mu za nōgi privezimo, da ga ne zgrešimo.“

„Ali pa vrvíc toliko navezimo okolo njega, kolikor je nas koscev. In vsakteri izmej nas priveži si potem po vrvico za pas. Takó ga bodemo kar vlekli za seboj; sicer utegne še v travi se izgubiti, okolo katere hacá, kakor mravljiniec okolo bruna, ki ga premakniti ne more; in lahko se še ponesreči, da ga kdo ukosí ne videč ga,“ pristavlja šaljivo drug.

rolska ustava se izpremeni, deželni zbor 1808. l. razpusti, mesto deželne brambe se vpelje splošna vojaška dolžnost; dà, še celó imé „Tirolsko“ naj zgine, in dežela naj se od sil dob imenuje „južna Bavarija.“ — Užé to je hudo žalilo domorodne Tirolce; še bolj pa, ko se je začela tudi njih verska čut žaliti. Takó na priliko so bila ostro prepovedana vsa romanja na božje poti, pólunočnica na sv. večer, zvonjenje večernic pred nedeljami in praznici itd. — Dušni pastirji s svojimi škofi so se sicer ustavljali z apostoljsko srčnostjo tacim novotarijam, a bili so kot uporniki kaznovani ali pa iz dežele pregnani. Tacim načinom je bilo veliko duhovnij brez dušnega pastirja.

Ni se toraj čuditi, da so bili duhovi po vsem Tirolskem hudo razburjeni, sosebno pa po Pasajerskej dolini. Na skrivnem so se veljavni možje zbirali in posvetovali, kaj jim storiti?

O tem položaji in razburjenosti se raznese po Tirolskem glas, da namerava cesar zopet vojsko napovedati Francozom. Na Dunaji bivajoči Tirolci so to naznanili svojim rojakom po alegoričnih listih in povabili „bradatga“ t. j. Andreja Hoferja z družimi veljavnimi možmi na dogovor.

Brez odloga se je podal 16. januarija 1809. leta Andrej Hofer z drugima dvema zanesljivima prijateljema na težavni in nevarni pot proti Dunaju. Tjá dospevši, gre naravnost k nadvojvodi Ivanu, ki je bil v tem užé imenovan poveljnikom armadi, katera naj zasede v slučaju vojske Laško in Tirolsko.

Vsi dogovori in posvetovanja so se vršili po noči, da bi suma ne vzbudil Andrej Hofer s svojo nošo pri bavarskem in francoskem poslancu. Nosil se je namreč po domačej šegi. Zelena suknja, črn, usnijat pas z začetnima črkama njegovega imena, črne, jerhaste hlače, ovratnik iz črne svile, klobuk s širocimi kraji, olepšan s cveticami in podobo matere božje, bila mu je navadna noša. Postave je bil lepe, nekoliko čez navadno velikost in širocih pleč; lica polnega, z nekoliko bolj širocim nosom in živih rujavih oči. Lasjé so mu bili črni; nosil je čestitljivo brado, ki mu je sezala do pasú. Njegova hoja je bila počasna in dostojna, glas prijetno doneč, oko mirno in prikupljivo.

Ko je bilo dogovorjeno vse potrebno za ustajo, vrnili so se Tirolski poslanci z Dunaja po raznih potih v svojo domovino.

Andrej Hofer je šel preko Solnograškega, obiskal je potoma zaúpljive in veljavne možé ter jim naročil, naj pripravljajo ljudi po svojej okolici za ustajo. Po raznih ovinkih je srečno dospel na svoj dom. Tu je na skrivnem pripravljval ljudi na ustajo. Užé so bili Tirolci po vsej dolini pripravljeni, da zgrabijo za orožje o določenem trenutku; a Bavarcem se še niti sanjalo ni o ustaji.

Tudi Bavarci so se pričeli pripravljati na boj ter so jeli nabirati vojakov po deželi; to je Tirolce še bolj razkačilo. Večina za vojaštvo sposobnih mōž je zbežala v goré ali pa v bližnje kronovine na Avstrijsko ter je tu vstopila v cesarsko armado.

(Dalje prihodnjič.)

Ruska zemlja v Aziji in Korjéki.

Velikanska ruska posestva v Aziji so razprostrta po vsej severnej strani azijske zemlje od ledenega morja do Kitaja in sredi Turkeстана, dalje od Urala in črnega morja do vélikega oceana. Vsa ta velikanska ruska posestva, dobra tretjina cele Azije, obsežajo Sibirijo z deželo poamursko, Kirgizijo in velik del Turkeстана. Sibirska nižava je samo na južnej strani, vzlasti na jugozáhodnej polovici poljedelstvu ugodna. Čim dalje greš proti severu, tem ubórnejše je rastlinstvo, a to zaradi podnebnih rozmér. Mesto gozdov se nahaja sprva samo grmovje, potem pritlično brezje, a naposled zgolj mahovi in lišaji. Prebivalci ruske Azije so po rodu in jeziku, po veri in življenji jako različni. Poleg različnih azijskih rodov je mnogo ruskih na-

Korjéki.

selnikov, katerih jezik se naglo širi mej prvotnimi prebivalci. Tem ruskim naseljencem se prištevajo tudi prognanci, katere iz vseh krajev evropske Rusije tu sem pošiljajo. Ti prognanci so največ hudodelci, klateži in zanikerneži, ki so domačim krajem kvaro (škodo) delali. Njih osoda ni tako strašna, kakor se to navadno popisuje. Nekateri izpirajo iz peska zlató ter si s tem mnogo zaslužijo, in ravno teh prognancev je največ; nekateri služijo za hlapce i. t. d. pri sibirskih bogatinih, kateri jih dobro plačujejo. Drugi dobé zastonj velik kos zemlje, po jedno kravo in nekaj ovac, vrhu tega še po 150 rubljev, ter se tako kot kmetovalci v Sibiriji naselé. Še boljše se godí ónim prognancem, ki znajo kako rokodelstvo; ti se po raznih krajih, vzlasti po mestih naselé in navadno hitro obogaté.

V vzhodnej Sibiriji mej gorenjo Indigirko in oceanom, na suhej zemlji in pólutoku Kamčatki živé takó imenovani Korjéki, kacíh 2800 glav, ki se

delé v različne razrode, živeč se ob lovu a največ ob reji severnega jelena. Bolj proti severu živoči Korjéki se zovó „Tumugutu,“ t. j. potovalci, ki vedno potujejo s severnimi jeleni, ki so jim vse, kar imajo. Korjéki so užé po naravi ljudjé majhene postave s pločatim nosom, majhenih oči in črnih las. Dobrovoljni in pošteni so, a zeló nesnažni. Nekateri popotniki jih opisujejo tudi za surove, maščevalne in jako ohole (prevzetne) ljudi. I. T.

Emanvel Tomšić,

† dně 29. junija 1881. l.

V dan 29. junija t. l. poklical je Vsemogočni po dolgej bolezni v boljše življenje obče spoštovanega in posebno po Dolenjskem povsod zeló priljubljenega narodnjaka Emanvela Tomšića. Ker se je blagi pokojnik mnogo let baval s slovensko mladino in jej je bil velik prijatelj v dóbi svojega življenja, pač je primerno, da ga tudi „Vrtec“ omeni in tebe, slovenska mladina, vsaj nekoliko seznani ž njim. Mnogi izmed vas, ki pridno čitate „Vrtec,“ poznali ste ga morda osebno, saj je bil mnogim, in to na več krajih, dober in prijazen učitelj.

Emanvel Tomšić se je rodil v Trebnjem na Dolenjskem v dan 26. marca 1824. l. Oča mu je bil Matija a mati Franja, ki mu je umrla 5. oktobra pretečenega leta. Smrt prelube mu matere pretrgala je brž ko ne tudi njemu nit življenja, ker je užé poprej bolehal, a od tega časa je vedno bolj pešal, dokler ni bilo konec njegovim bolečinam dne 29. junija. Po očetovej smrti nastopil je Emanvel učiteljsko službo v Trebnjem 1850. leta, a kmalu potem v Vipavi, kjer mu pa ondotni zrak ni ugajal, ter se je moral preseliti v Logatec. Iz Logatea je prosil učiteljske službe v Mirnepeči, katera mu je bila tudi podeljena, in kako so ga njegovi rojaki Mirnopedčani radi imeli, vidi se iz tega, da so šli celó iz Dolenjskega v Logatec z vozom ponj. Iz Mirnepeči, slovo davši učiteljskej službi, podal se je na svoje posestvo v Trebnje, kjer se je do zadnjega vzdihljeja odlikoval kot izvrsten rodoljub na narodnem polji. Posebno neutrudno je bilo njegovo delovanje, ko mu je bilo težko breme županstva naloženo. To težavno breme mu je menda najbolj razjedalo njegovo poprej krepko in čvrsto zdravje. V poprejšnih letih se je Emanvel odlikoval tudi kot dober pesnik ter je posebno „Novicam“ in „Danici“ rad pošiljal svoje pesniške umotvore. V „Novicah“ 1847. l. se nahaja mnogo njegovih mičnih pesenc, izmed katerih smo postavili denšnjemu listu na čelo samo jedno, ki vam kaže, da je z mladino rad občeval ter je tudi pesence skladal za njo. To se zná, da njegove pesni gledé jezika niso tako izborne, kakor jih čitate dandanes; a pomisliti je treba, da se je slovenski jezik od 1847. l. do denšnjega dné mnogo opilil, in da so bili redki slovenski pisatelji v ónej dóbi, v katerej je pisal in pesence skladal Emanvel Tomšić. Daljša njegova pesen je balada pod naslovom „Murdoha kamen na Mulu (otoku hebridskem) poleg Škotske pravljice,“ katera je po „Slov. Novinah“ ponatisnena najprej v „Pravem Slovencu“ 1849. l. in kasneje v „Slov. Béli“ 1852. l. — Posebno lepe so njegove pesni pobožnega obsega, ki so priobčene

v „Zgod. Danici“ od 1851—1863. I. Naslov jim je: 1) Cvetlica Marija; 2) Pesem o blagoslovu premalanega altarja na Mirni; 3) Pesem o priliki obiskovanja milostljivega škofa Friderik Baraga 12. svečana v Trebnjem peta; 4) Solnce in cvetlica; 5) Marija v rajskem vrtu; 6) Dar Mariji; 7) Marija Kraljica itd.

Od 1863. leta dalje prestalo mu je peró pisati za javne novine in — umolknil je na slovstvenem polji. Kaj je bilo temu krivo, to mi ni znano. Bodi si temu kakor koli, nepozabljiv ostane Emanuel Tomšič vsacemu, kdor ga je poznal ali le priložnost imel ž njim občevati. Bil je rajni vedno dobrega in veselega srca, navdušen za narodno stvar ter trdnega, železnega značaja. Kako priljubljen je bil ne samo v svojem ródnem kraju, nego tudi po bližnjih in daljnih krajih, to nam kaže njegov pogreb v dan 1. julija, h katerem se je zbralo veliko število njegovih znancev in prijateljev tudi iz oddaljenih krajev. Bodi mu blag spomin!

Ivan T.

Previdnosti je treba, kadar se kopljete.

Kópati se o vročih, poletnih dnevih v kakej reki, ali potoku je zdravo in krepilno. Vender nam je pri kópanji zeló previdnim biti. Kópati se ne smemo dokler smo vroči, in tudi ne smemo iti predrzo v globoko vodo, ker v rekah se najdejo pogostoma tudi zeló nevarni kraji. Nek deček se je hotel nečega dné kopati. Ko je šel od doma, opominjala ga je mati: „ne bodi v vodi predrzen in ne idi mi v pregloboko vodo!“ Deček je šel hitro k vodi in je prav predrzo plaval sim in tjá. Zasél je na tak kraj, kjer je bila zeló globoka voda in izginil je pod vodo. Ljudjé to vidéč, hiteli so mu v pómoč, a vse je bilo zamán; — utonil je. O kako so jokali njegovi stariši, bratje in sestre! A tudi njegovim součencem in prijateljem je bilo žal ubozega dečka. — Otroci! kdor ne uboga, tepe ga nadloga. Kdor ne sluša, zaide v škodo in večkrat tudi življenje zgubi. Zatorej, otroci, slušajte svoje ljube stariše in učitelje! — Zdaj so vroči dnevi in vi se radi kópljete. O dosti otrok je, ki ne vedó, kako se je treba pri kópanji vesti. Poslušajte torej, naj vam povem! Kópljite se v bolj skritih krajih ter bodite sramežljivi. Ne hodite v nevarne, deroče kraje. Ne kopljite se hitro po obédu (po kosilu) s polnim želodcem. Ohladite se prej, nego li stopite v vodo. Stopivši v vodo operíte si najpred glavo, prsi in hrbet. Potlej lahko stopite v vodo do kolen. A ne stojte samo na enem mestu, nego hodite sim in tjá; drgnite si ude po vsem telesu, posebno pa nogi, prsi in hrbet. Večkrat potaplajte glavo pod vodo. Ne ostajajte predolgo v vodi. Najprimernejše je 10 do 20 minut. Kadar iz vode stopite, osušite se z brisačo, ali rjuho. Potem se idite malo izprehajati. To vam bo zeló koristilo. Po kopelji in izprehodu vam bode jed dobro teknila.

To bi bila glavna vodila pri kópanji, po katerih se vam je ravnati.

Anton Leban.

Razne stvari.

Drobtine.

Umrla je 8. dné pretečenega meseca plemenita gospá Ana Gorupova rojena Perghofrova na Reki. Za njo se bitko joče njen blag soprug in še osem malozmožnih otrok. Bila je rajnka plemenita in jako dobrotljiva gospá ter prava mati svojej družini. Ker je bila več let naročnica ter takó tudi podpornica našemu listu, obžaluje tudi „Vrtec“ prebitko izgubo dobre gospé. Bodi jej blag spomin — A vam ostalim otročičem, ki ste izgubili svojo dobro, zlato mater, kliče „Vrtec“ v tolažbo:

„O nikar se ne solžite,
V módro se nebó ozrite,
Vaša mama v rajskej zóri
Je med angeljskimi kóri!“

(Prvo vojsko) na svetu so začeli okolo 462. l. po ustvarjenji sveta Kajnovci (Kajnovi otroci), ki so kakor zverina okolo letali ter vse razdjali, kar koli jim je prišlo v roke.

(Prvi brodar) je bil Noe, ki si je po božjem povelji napravil sam prvo ladijo, v katerej je Bog o času vesoljnega potopa rešil njega in njegovo družino, obstoječo iz sedem oseb.

(Prvi plug) ali oralo je izumil Noe okolo 1660. leta po ustvarjenji svetá; vpregel je voli in oral zemljo. Poprej je bilo treba zemljo z motikami in lopatami prekopovati.

Kratkočasnici.

* Nek slepec je bil domačemu krojaču dolžan. Ta ga pošlje tirjat. Slepec mu odgovori: „Le reci krojaču, kakor hitro ga bodem videl, vse poštено mu bodem plačal.“

* Prosják pride v vežo ter prosi kruha. Dekla mu reče: „Idite v božjem imenu, nikogar ni domá.“ — Prosják: „Jaz bi rad le kos kruha ter nimam z ljudmi v hiši ničesar opraviti.“ (Ta je znal pač prav ponižno prositi.)

Listnica. Gospod J. K. v ? : Kar je dobrega zrna, radi sprejemamo v „Vrtec“; Vašo povesť v današnjem listu smo nekoliko izpremenili, kar je po našem mnenju gotovo boljše. — Povesť „Smrt ne izbira“ ne hode za natis; zdi se nam prežalostna in pa užé prevečkrat obdelana stvar. — Preveč naročnin se nam poslali po 1 gl. 30 kr. gospod J. Gruntar v Logatec; J. Mercina v Sovodnjah in Žebel v Gornjem gradu. Vpisali smo odvišni znesek za prihodnje leto k dobremu.

Zahvala.

Naš prečast. gosp. dekan Lovro Potočnik, velik prijatelj slovenske mladine, naročili so tukajšnjejšej šolskejš mladini „Vrtec“, za kar se jim prísrčno zahvaljuje šolska mladina. Bog plati!

V Gornjem gradu meseca júlija 1881.

Matej Spendej,
učitelj.

 Pri „Vrtčevem“ uredništvu se dobé „Vrtci“ od poprejšnih let; „Dragoljubci“ in „Peter roko-delcič“, vse te knjige so posebno pripravne za šolska darila, ter je živo priporočamo prijateljem šolske mladine.

Ured. „Vrtčevo“.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 gl. 60 kr.; za pol leta 1 gl. 30 kr. Napís: Uredništvu „Vrtčevo“, mestni trg, šte. 9 v Ljubljani (Laibach).

Izdatelj, založnik in urednik Ivan Tomšič. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.